

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора,

Гнатенко Ірини Анатоліївни

на дисертаційну роботу ШЕКЕРИ ВІТАЛІЯ ЮРІЙОВИЧА

**на тему: «Організаційно-економічний механізм сталого розвитку
бізнесу в Україні в умовах трансформації національної економіки»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

На початку XXI століття людство зіткнулося з безліччю негативних викликів, серед яких надмірне споживання, максимізація прибутків і зневага до екологічних питань. Це призвело до таких глобальних проблем, як зміна клімату, глобальне потепління, дефіцит водних ресурсів, втрата біорізноманіття, а також соціальні ризики, зокрема нерівність, бідність, загроза миру через військові дії, проблеми у сфері охорони здоров'я та корупція. Усвідомлення цих загроз стало поштовхом до формування концепції сталого розвитку як нової парадигми розвитку людства. Попри наявність успішного досвіду реалізації принципів сталого розвитку, зокрема в рамках корпоративної соціальної відповідальності, в Україні спостерігається брак теоретичної бази, ґрунтовних досліджень і науково-методичного забезпечення для вивчення цього механізму. Існуючим дослідженням бракує комплексності та цілісності в підході до розробки теоретико-методичних і практичних аспектів формування організаційно-економічних механізмів сталого розвитку в національній економіці.

Дослідження є особливо актуальним для України в контексті трансформації національної економіки та її прагнень до європейської інтеграції. Робота присвячена розробці й обґрунтуванню теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні. Таким чином, актуальність дослідження полягає у заповненні теоретичних прогалин щодо сталого розвитку бізнесу в Україні та розробці практичних рекомендацій, адаптованих до сучасних викликів, що стоять перед національною економікою.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Шекери В. Ю. виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темою: «Розвиток цифрової економіки в умовах

повоєнного та післявоєнного відновлення» (номер державної реєстрації: 0125U001889), в межах якої обґрунтовано теоретико-методичні основи формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні та вдосконалено інструментарій прогнозування сталого розвитку бізнесу, що на відміну від усталеного, доповнено складовими інституційного забезпечення, та дає змогу визначити елементи сталої екосистеми, де інновації (технологічні, соціальні, управлінські) стають каталізатором переходу до моделі сталого розвитку, здатної забезпечити довгострокову економічну життєздатність, соціальну справедливість та екологічну рівновагу в унікальних українських реаліях.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційна робота, її зміст та структура викладення основних наукових положень свідчать про високий науковий стиль та завершеність наукового дослідження, в якому вирішено поставлене дисертантом актуальне наукове завдання.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій Шекери В. Ю. підтверджується потужним комплексом фундаментальних положень загальноекономічних теорій, загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, потужною інформаційною базою. Отримані результати дисертаційного дослідження підтверджується також позитивною оцінкою їх у процесі апробації на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та публікаціями у фахових наукових виданнях України.

Сформульовані наукові положення, висновки і рекомендації Шекери В. Ю. є достатньо обґрунтованими та реалістичними, наукові пропозиції є вагомими, а їх достовірність не викликає сумнівів, що підтверджується вірною логікою, структурою та змістом дисертації. Визначення мети дисертаційної роботи Шекери В. Ю. та покрокове вирішення сформульованих завдань дали змогу авторові отримати нові наукові результати, що свідчать про досягнення поставленої мети дослідження та про наявність предмету для публічного захисту дисертації.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Структура дисертаційної роботи відзначається логічною чіткістю, послідовністю та структурованістю, що відповідає вимогам до характеру та змісту подібних наукових досліджень. Представлені та винесені на захист наукові положення належно обґрунтовані, а достовірність

розроблених теоретичних та науково-практичних положень дисертації підтверджена їхнім впровадженням в практичну діяльність.

Дисертаційна робота Шекери В. Ю. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 295 сторінок, з них основного тексту – 212 сторінки. Матеріали дисертації містять 58 таблиць, 41 рисунок. Список використаних джерел налічує 260 найменувань розміщених на 30 сторінках, 10 додатків.

Вивчено інтеграцію складників концепції сталого розвитку в контексті використання принципів сталого розвитку вітчизняного бізнесу. Доведено ключову роль останнього в забезпеченні інклюзивного зростання, захисту довкілля та сталого розвитку суспільства, що особливо актуалізується в умовах трансформації національної економіки.

Запропоновано та обґрунтовано авторське тлумачення організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу, що розглядається як інтегрована система принципів, методів, функцій, інструментів та інших організаційно-економічних елементів (важелів, прийомів тощо), спрямованих на забезпечення сталого (стабільного, збалансованого та довготривалого) інноваційного розвитку підприємства (бізнесу) в довгостроковій перспективі з урахуванням економічної ефективності, соціальної відповідальності та екологічної безпеки (ЦСР, ESG-концепція, циркулярне виробництво). Узагальнено етапи та умови становлення СРБ в Україні.

За результатами вивчення зарубіжного досвіду організаційно-економічних механізмів сталого розвитку аграрного бізнесу в ЄС, США та Китаї, виокремлено три фундаментально відмінні моделі застосування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу, що водночас характеризуються взаємодоповнюючими парадигмами.

Доведено, що для українського бізнесу, що функціонує в умовах воєнного часу та євроінтеграційних прагнень, пряме копіювання однієї з моделей є неефективним вектором розвитку. Натомість аргументовано, що оптимальним стратегічним рішенням є використання гібридного, або синтетичного підходу, який передбачає імплементацію нормативного каркасу ЄС як безальтернативної умови для інтеграції в європейські ринки та ланцюги доданої вартості. Втім, для практичної реалізації цих вимог, особливо на рівні малого та середнього бізнесу, доцільно запозичити американські механізми стимулювання та поширення знань, зокрема створивши аналог програми SARE для підтримки фермерських інновацій «знизу-догори».

Запропонований до реалізації науково-методичний підхід, який базується на застосуванні синтетичного моделювання, де інновації виступають не лише інструментом, а фундаментальною передумовою та інтегруючим елементом, та на відміну від усталених, дає змогу одночасно задовольнити жорсткі регуляторні вимоги ЄС, зберегти та підвищити конкурентоспроможність на глобальних ринках, а також вирішити стратегічні завдання національної безпеки й ефективності.

Доведено, що інституційне забезпечення на рівні держави та корпоративні стратегії мають бути спрямовані на створення цілісної екосистеми, де інновації (технологічні, соціальні, управлінські) стають каталізатором переходу до моделі сталого розвитку, здатної забезпечити довгострокову економічну життєздатність, соціальну справедливість та екологічну рівновагу в унікальних українських реаліях.

За допомогою проведеного критичного аналізу базової трикомпонентної моделі концепції сталого розвитку з використанням публічної статистичної інформації, досліджено сучасний стан сталого розвитку в Україні, що дало змогу визначити і врахувати зовнішні та внутрішні чинники, які мають суттєвий вплив в умовах трансформації національної економіки. Сформовано інноваційно-адаптивний підхід до реалізації цілей сталого розвитку бізнесу в Україні, а також здійснено оцінювання ефективності його організаційно-економічного механізму.

Практичну цінність в дисертаційній роботі становлять розроблені методичні засади та прикладні пропозиції, які було використано в процесі формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні в умовах трансформації національного економіки.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації Шекери В. Ю. та їх достовірність забезпечується вагомою джерельною базою, достатньо широким спектром використаних наукових методів, здатністю автора до критичного аналізу та узагальнень. Отримані в процесі дослідження наукові результати в сукупності дозволили розв'язати важливе наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні в умовах трансформації національної економіки.

Найбільш суттєвими результатами, які розкривають наукову новизну дисертації, є:

уперше:

– розроблено концептуальний підхід щодо формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні, який базується на теорії інтеграції (з урахуванням політики реалізації сталого розвитку) та спрямований на досягнення продовольчої безпеки і технологічного лідерства через централізоване планування, державні інвестиції та прискорену цифровізацію;

удосконалено:

– науково-методичні засади щодо реалізації уніфікованої, адаптивної та інтегрованої структури організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні, які на відміну від наявних, формуються відповідно до стратегії сталого розвитку, враховують чинники впливу, принципи, функції, методи оцінювання, важелі та блоки забезпечення, що дає змогу вітчизняному бізнесу, з огляду на специфіку його діяльності та потреб, обирати інноваційний інструментарій дотримання принципів сталого розвитку відповідний;

– інструментарій прогнозування сталого розвитку бізнесу, що на відміну від усталеного, доповнюється інституційним забезпеченням, та передбачає визначення елементів сталої екосистеми, де інновації (технологічні, соціальні, управлінські) стають каталізатором переходу до моделі сталого розвитку, здатної забезпечити довгострокову економічну життєздатність, соціальну справедливість та екологічну рівновагу в унікальних українських реаліях;

– науково-методичні положення оцінювання ефективності організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні, які, на відміну від наявних, базуються на управлінні та реалізації принципів сталого розвитку, що уможливило уникнути фінансових втрат і забезпечити послідовний перехід до сталого бізнесу зі збереженням стійкості в умовах трансформації національної економіки;

дістало подальшого розвитку:

– теоретико-методологічний базис організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку бізнесу, що на відміну від наявних підходів, враховує принципи циркулярної економіки, визначає інтегровану систему методів, функцій, інструментів та інших організаційно-економічних елементів (складників), спрямованих на забезпечення стабільного, збалансованого та довготривалого інноваційного розвитку бізнесу в довгостроковій перспективі з урахуванням економічної ефективності, соціальної відповідальності та екологічної безпеки;

– методичний підхід щодо систематизації етапів формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу, який відмінний від наявних в частині врахування та впровадження технологій штучного інтелекту як драйверу забезпечення сталості, націлений на мінімізацію негативних екстерналій між соціальною, економічною, екологічною та іншими сферами діяльності людини, фокусується на оптимізації «трансакційних витрат» в умовах трансформації національного економіки з урахуванням періоду переходу від парадигми сталості одного покоління до іншого, що забезпечує спроможність бізнесу адаптуватися до динамічного зовнішнього середовища, підвищуючи ефективність і конкурентоспроможність.

Практичне значення результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження Шекери В. Ю. у повній мірі узагальнюють отримані автором найбільш значущі наукові положення. Практичне значення здобутих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації теоретико-методичні підходи, отримані теоретичні висновки і практичні рекомендації доведено до рівня конкретних пропозицій щодо їх використання на підприємствах для підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку бізнесу.

Підтвердженням прикладної значимості рекомендацій автора є впровадження основних результатів досліджень у практику ТОВ «ГЛОРИ-ПАК» (довідка №12/17 від 17.12.2024 р.); ТОВ «Закордонмонтажспецбуд» (довідка 30 від 05.02.2025 р.); ТОВ «Технологія-Сервіс ЛТД» (довідка 375 від 16.12.2024 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

За результатами дослідження опубліковано 5 одноосібних наукових праць, з них: 3 статті – у фахових періодичних виданнях України, 1 – у міжнародному європейському журналі; 1– робота має апробаційний характер. Загальний обсяг публікацій – 4,23 друк. арк.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності.

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Шекера В. Ю. дотримувався академічної доброчесності та норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Ознайомившись з результатами дисертаційного дослідження Шекери В. Ю., та оцінивши роботу позитивно, слід також наголосити на певних дискусійних моментах:

1. Хоча концепція гібридного підходу є інноваційною (пп. 1.3, стор. 78-81; пп. 2.2, стор. 85-105), її теоретико-методологічне обґрунтування потребує більшої деталізації. Не повністю розкрито, як саме інтеграція різних національних моделей (ЄС, США, Китай) відбувається на практиці та як забезпечується їхня синергія без виникнення внутрішніх суперечностей.

2. Дослідження констатує необхідність впровадження адаптивних організаційно-економічних механізмів (пп. 3.2, стор. 175-196), проте бракує глибокого аналізу фактичних кейсів або статистичних даних, які б підтверджували ефективність запропонованих рішень в умовах української економіки.

3. Дисертація переважно зосереджена на позитивних аспектах та перевагах впровадження механізмів сталого розвитку (табл. 1.7, стор. 78-79; пп. 2.3, стор. 131-134). Не приділено достатньої уваги аналізу потенційних ризиків, бар'єрів та негативних наслідків, які можуть виникнути в процесі їх імплементації, особливо в умовах воєнного часу.

4. Хоча робота посиляється на низку актуальних проблем, огляд літературних джерел бажано було б розширити за рахунок новітніх публікацій щодо впливу воєнних конфліктів на сталий розвиток бізнесу в інших країнах, що дозволило б провести більш ґрунтовні порівняння.

5. У дослідженні представлено багато аспектів сталого розвитку, проте не завжди (наприклад, пп. 3.3) очевидно, за якими критеріями визначено їхню пріоритетність для України, особливо в контексті післявоєнного відновлення.

Проте, наведені зауваження у більшості носять суто дискусійно-

рекомендаційний характер та не знижують загальної теоретичної і практичної цінності і позитивної оцінки роботи Шекери В. Ю. Дисертаційна робота характеризується логічністю та послідовністю викладення матеріалу, містить методологічні положення, практичну цінність та науково обґрунтовані теоретичні результати.

Загальні висновки та оцінка дисертації.

Дисертаційна робота Шекери Віталія Юрійовича на тему «Організаційно-економічний механізм сталого розвитку бізнесу в Україні в умовах трансформації національної економіки» є авторським, цілісним, науковим дослідженням, яке виконано на актуальну тему і на високому теоретико-методичному рівні. Це завершене наукове дослідження, в якому автор запропонував вирішення важливого наукового завдання, щодо обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку бізнесу в Україні в умовах трансформації національної економіки. Рівень володіння методами наукового дослідження переконливо демонструють високий кваліфікаційний рівень здобувача і відповідну якість проведеного ним дослідження.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 051 «Економіка».

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Шекера Віталій Юрійович – автор дисертаційної роботи на тему «Організаційно-економічний механізм сталого розвитку бізнесу в Україні в умовах трансформації національної економіки» – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва та бізнесу,
Київського національного університету
технологій та дизайну

Ірина ГНАТЕНКО